

Висновки. В основу цієї статті покладено результати метрико-статистичного аналізу збірки «Ти, три хвилини тому...», завдяки якому було визначено інтонаційні вподобання поета. Тарас Девдюк показав себе вправним версифікатором, опрацювавши всі класичні і неklasичні розміри.

Джерела та література

1. Девдюк Т. Ти, три хвилини тому : поезії / Тарас Девдюк ; передм. І. Андруссяка, О. Ірванця. – К. : Смолоскип, 2000. – 132 с.
2. Качуровський І. Строріка : підручник / Ігор Качуровський. – К. : Либідь, 1994. – 272 с.
3. Костенко Н. В. Українське віршування ХХ ст. : навч. посіб. / Н. В. Костенко ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2006. – 287 с.
4. Пастух Богдан. Повернення чи симуляція? [Електронний ресурс] / Богдан Пастух. – Режим доступу : <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2010/11/01/062946.html>
5. Орлицкий Ю. Б. Стих и проза в русской литературе: Очерки истории и теории / Ю. Б. Орлицкий. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1991. – 200 с.
6. Підпалый А. В. Нова безпунктуаційна несементована поетична форма / А. В. Підпалый // Слово і Час. – 2002. – № 11. – С. 81–83.
7. Скорина Людмила. Поезія як дзеркало: колекція вражень від збірки Тараса Девдюка «Дерево навколо птаха» [Електронний ресурс] / Людмила Скорина. – Режим доступу : <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2011/04/07/174524.html>

Кицан Елена. *Метрический репертуар сборника Тараса Девдюка «Ты, три минуты назад...».* В статье проведен анализ метрической основы поэтического сборника Тараса Девдюка «Ты, три минуты назад...». Т. Девдюк – поэт, которого надлежащим образом не оценила современная литературоведческая наука. Это можно объяснить его проживанием за пределами Украины, в Нью-Йорке. Поэт реализует себя в разных системах стихосложения, используя классический и неклассический стих. С помощью статистических методов выявлено соотношение силлабо-тонических и тонических метров, двусложных и трехсложных размеров; определен количественный состав полиметрических композиций, белого и свободных стихов. В результате анализа выявлено богатое разнообразие форм, размеров и ритмов, которыми воспользовался поэт.

Ключевые слова: поэзия, строфика, верлибр, ритм, сонет, акцентный стих, амфибрахий, анапест, дактиль, дольник, метр, размер.

Kytcian Olena. *Metric-rhythmic Palette of the Collection of Taras Devdyuk «Ty, try Khvylyny Tomu...».* In the article an analysis is made of a metric basis of the poetic book by Taras Devdyuk «Ty, try khvylyny tomu». T. Devdyuk is the poet underestimated by a modern study of literature science. It can be explained by his residence outside Ukraine, in New York. A poet realizes itself in the different systems of versification, using a classic and nonclassical verse. The authors used the statistical methods to reveal a ratio of syllabic-tonic and tonic meters, disyllabic and three-syllable meters, and the quantitative structure of multimetric compositions, white and free verses. The carried-out analysis represents a rich variety of forms, meters, and rhythms which the poet used.

Key words: poetry, stanzaics, vers libre, rhythm, sonnet, accent verse, amphibrach, anapaest, dactyl, dolnyc, meter, size, taktovyk.

Стаття надійшла до редколегії
14.05.2013 р.

УДК 82. 091

Юлія Клімчук

Міський текст у термінологічному полі сучасного літературознавства: історія вивчення празьких мотивів та празького тексту

У статті запропоновано аналіз літературознавчих праць, присвячених вивченню міських текстів у світовій науці. Визначено основні пріоритети й напрями дослідження В. Абашева, Н. Анциферова, Ю. Лотмана, Н. Медніс, В. Топорова, Д. Годрової та ін. Простежено генезу, еволюцію й особливості розвитку празьких мотивів та празького тексту.

Ключові слова: міський текст, празький текст, надтекст, мотив, семіотика.

Постановка наукової проблеми та її значення. Інтерес до дослідження образу міста та міських текстів виник у літературознавстві дещо пізніше, ніж у мистецтвознавстві, а саме в 70-х роках ХХ ст. Він був зумовлений процесом інтенсивного вивчення специфіки тексту в теорії літератури. Основні характеристики тексту були розвинуті у структуралістських концепціях Р. Барта, Ц. Тодорова, Ю. Крістєвої та працях представників московсько-тартуської семіотичної школи. Вони стверджували, що будь-яка реальність, занурена у сферу культури, починає функціонувати як знакова. Ставлення до знаку та знаковості є однією з основних характеристик культури.

Такий підхід став поштовхом для досліджень як тексту майже всіх витворів мистецтва та реалій культури. Місто як найважливіший феномен культури опинилося в центрі уваги семіотики. У рамках семіотичного підходу воно почало розглядатися, з одного боку, як текст, а з іншого – як механізм породження текстів, що й стало першопричиною дослідження міських текстів у літературознавстві.

Актуальність вивчення міського тексту зумовлена передусім тим, що в останнє десятиліття в науці зріс інтерес до вивчення цієї проблеми, підтвердженням чого є низка публікацій, монографій і захищених дисертацій, які викликають велике зацікавлення, оскільки глибоко й різнобічно розкривають специфіку локальних міських текстів і в літературознавчому, і в соціокультурному аспектах. Дослідження тексту здійснюється з урахуванням проблем міжкультурної комунікації, сфери взаємодії різних культур та етносів.

Мета дослідження – проаналізувати основні літературознавчі праці, присвячені вивченню міських текстів, та генезу, еволюцію й особливості розвитку празьких мотивів і празького тексту.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У вітчизняному літературознавстві інтерес до вивчення міської тематики був зініційований так званим «екскурсійним методом» дослідження історії та культури міста, який запропонував І. Гревс. Найяскравішим його послідовником став Н. Анциферов. Особливістю його праць, присвячених Петербургу, був комплексний підхід у вивченні міста як живого організму. Н. Анциферов уважав, що лише за допомогою комплексного підходу у вивченні міських топосів можна дослідити «душу міста», її вплив на долі людей. У статті «Genius loci» він указує на те, що шлях до пізнання душі міста лежить через пізнання його зовнішнього образу. Дослідник підкреслює, що для художніх характеристик міста важливими є назви його вулиць, брам, будівель і т. ін.

Ідеї Н. Анциферова розвиває В. Топоров, котрий ще в 1973 р. дав ґрунтовне визначення терміну «міський текст». У статті «Петербурзькі тексти і петербурзькі міфи» В. Топоров визначив міський текст як те, що «місто говорить саме про себе – неофіційно, неголосно, не заради якихось амбіцій, а просто внаслідок того, що місто і його мешканці вважали природним виразити у слові свої думки й почуття, свою пам'ять і бажання, свої потреби і свої оцінки. /.../ Термін життя цих текстів короткий. Проте швидкоплинність життя... врівноважується тим, що час не тільки стирає тексти, а й створює, й репродукує нові...» [9, с. 259]. Нині цілком зрозумілими в означеному контексті є наміри й конкретні спроби вітчизняних дослідників осмислити місто як категорію національної культури, репрезентанта знакових трансформацій соціокультурного простору в епоху революційних переворотів і катаклізмів початку ХХ ст.

Коли на початку ХХ ст. на зміну класичному типу мислення приходять неklasичний, виникає потреба у нових термінах, які б передавали ментальну специфіку нової епохи. Перевтілень зазнає і поняття міського тексту. Місто набуває особливих якостей, характерних структур, котрі роблять його кардинально новим, насиченим смислами, відбувається його залучення в текстовий простір культури, у сферу символів. Місто починають трактувати двояко – як об'єкт матеріальної реальності і як семіотичний об'єкт.

Семіотичний об'єкт створюється через метафоризацію та символізацію певних особливостей матеріального предмета. Чим складніший об'єкт, тим вищий ступінь його символізації. Звісно, такі трансформації відбуваються за власними законами та в тісній взаємодії з різними чинниками, у тому числі й історичними. І лише в результаті такого багатоаспектного процесу відбувається, як пише В. Абашев, «перетворення об'єктів фізичної реальності у семіотичні об'єкти, котрі починають функціонувати в локальних культурних практиках, у тому числі й літературній» [1, с. 178].

Очевидно, що такі складні утворення, як простір та його складники – локуси або топоси (до їх числа відносимо й місто) – метафоризувалися та були включені у сферу символічного ще при вито-

ках людської культури, коли у свідомості людей домінувало міфопоетичне мислення. Місто з'явилося в історії людства майже одночасно з виникненням культури. Цілком очевидно, що міський простір у свідомості людей не був нейтральним, він був сакральним: місто сприймалося і як можливий праобраз раю, і як прокляте місце, пов'язане з порушенням заборони вищих сил. «Місто щодо села від самого початку розглядається як центр стосовно периферії, що сформувало особливу міфопоетику міста» [8, с. 12].

Отже, сакралізація міського простору неминуче привела до його семіотизації та до створення різних текстів, котрі так чи інакше пов'язані з містом. Спочатку ці тексти мали суто міфологічний характер і врешті-решт зводилися до фундаментальних опозицій, які характеризують простір, а також протиставлення «сакральний / мирський», яке дало важливий імпульс для розвитку культури людства [9, с. 178].

На думку Н. Медніс, міста завжди мали своєрідну метафізичну ауру, яка то слабшала, то посилювалася. Дослідниця переконана, що ступінь вираження цієї аури визначає здатність чи нездатність міст породжувати пов'язані з ними надтексти: «Саме наявність метафізичного забезпечує можливість переведення матеріальної даності в семіотичну сферу, у сферу символічного означування, а отже формування особливої мови опису, без чого неможливе народження тексту» [8, с. 16].

У такий спосіб відбуваються зміни в розумінні міста, його сприйнятті внаслідок метафоризації та символізації, воно змінюється, антропоморфізується, стає живим організмом і динамічним простором, а за своєю структурою розпадається на ряд текстів. К. Лінч у книзі «Образ міста» говорить у зв'язку з цим про те, що місто можна читати як текст і що структура його наближається в якомусь сенсі до художнього твору. Це стає можливим завдяки добре зчитуваним, видимим об'єктам, котрі здатні викликати потужний образ у свідомості спостерігача [6, с. 16–19].

Проблема дослідження структури міського тексту як явища словесної культури осмислювалася у статтях представників тартусько-московської (московсько-тартуської) семіотичної школи. За об'єкт аналізу міського тексту було обрано вже не географію чи міську архітектуру, а художню літературу, в якій фігурувало місто, зокрема базові для семіотики міста категорії, такі як текст, символ і міф. Ю. Лотман, артикулюючи у своїй теорії місто як «генератор культури», «казан текстів і кодів», «механізм, що протистоїть часові» і т. ін., виділяє такі конститутивні сфери міської семіотики: місто-ім'я, місто-простір, місто-час. Науковець наголошує, що жоден із цих аспектів не може функціонувати відокремлено, без взаємовпливу один на одного.

Постульовані в працях представників тартусько-московської школи концепції, які імпліцитно формували семіотичну модель культури міста, мали важливе історико-літературне і теоретико-методологічне значення для літературознавства й культурології в цілому. Дослідження Н. Анциферова, Ю. Лотмана, В. Топорова та ін. високо оцінили літературознавці, однак для того, аби зацікавлення цією проблематикою отримало ширше звучання, потрібно було ще декілька десятиліть.

Як відомо, з уведенням у науковий обіг «міських текстів» почалося вивчення так званих надтекстів. Тенденція виокремлення надтекстів пожвавилася у зв'язку з їх типологічною класифікацією. Найбільш схарактеризованими з наукового погляду на сьогодні є надтексти, породжені топологічними структурами. Їх вивчення є одним із пріоритетних напрямів сучасного літературознавства.

Дослідники почали виділяти «локальні тексти», ґрунтуючися на структурі, запропонованій літературознавцями щодо петербурзького тексту. В. Абашев пояснює народження такого типу текстів так: «У стихійному і безперервному процесі символічної репрезентації місця формується більш чи менш стабільна сітка семантичних констант. Вони стають домінантними категоріями опису місця і починають по суті програмувати цей процес як своєрідну матрицю нових репрезентацій. Таким чином формується локальний текст культури, який визначає наше сприйняття і бачення місця, ставлення до нього» [1, с. 178].

На сьогодні можна говорити про наукове дослідження ряду топологічних надтекстів, сформованих у літературі. Санкт-Петербург і Москва – міста, які мають особливе значення для росіян, породили петербурзький і московський тексти російської літератури. У таких працях, як «Душа Петербурга», «Петербург Достоевського», «Петербург Пушкіна» Н. Анциферова [3], «Символіка Петербурга» Ю. Лотмана [7], «Петербург і Петербурзький текст російської літератури» В. Топорова [9], «Петербург: образи простору» М. Кагана [4] чітко окреслений образ Петербурга в системі російської ментальності. Спираючись на ідею петербурзького тексту, яку запропонував В. Топоров, дослідники

виокремили й схарактеризували італійський (С. Константинова) [5] і венеційський (Н. Медніс) [8] тексти російської літератури. Зацікавлення «локальними текстами» зумовило значну кількість досліджень «провінційних текстів» російської культури: архангельський, челябінський, в'ятський, пермський та ін.

Серед українських дослідників локативні тексти фігурують у працях О. Гусейнової, Ю. Черкашиної («київський текст»), А. Головачової, Т. Тимошенко, В. Левицького («харківський текст»), О. Бровко («слобожанський текст»), Л. Оляндер («волинський текст»), О. Люсій («кримський текст»).

Яскравим прикладом топологічного надтексту в українській літературі є львівський текст, обґрунтування якого має місце в монографії С. Андрусів «Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст.» (2000). У вітчизняній практиці це одна з небагатьох монографій, яка майже цілком присвячена локативному текстові. На сторінках своєї праці авторка відстоює унікальність Львова в історіософському національному культурному ряду, його ідеальну позицію в часи 30-х років ХХ ст.: «...Львів був своєрідною державою у державі, що її створила психіка цього міста» [2, с. 123].

Празький текст чеської літератури багато в чому перегукується із львівським текстом. Ці тексти мають чітко окреслені часові межі, оскільки особливого змістового наповнення празький текст набуває саме у 20–30-ті роки. ХХ ст., коли Прага стає не лише головою і мозком національного організму – політичним, культурним, літературним центром, а й осередком літературного життя Європи. У невеликому за європейськими мірками місті знайшли притулок десятки митців із різних європейських країн, які далеко за межами рідної землі намагалися відродити традиції літературного життя та літературного побуту, при цьому часто переборюючи застарілі стереотипи мислення й поведінки. Вони наповнили празький текст новим змістом.

Можемо сміливо говорити про те, що виникнення празького тексту є надзвичайно важливим фактом не лише в чеській, а й у загальноєвропейській культурі. Його формуванню сприяло не лише багатство міського фольклору, а й неординарність празького історичного, культурного та суспільно-політичного ландшафту, пов'язаного з однією з головних особливостей чеської столиці – її семіотичним поліглотизмом. Така гетерогенність пояснюється існуванням на її території включно до середини ХХ ст. різних етносів, кожен із яких проходив свій шлях адаптації. Вписаність Праги в таку ситуацію сприяла синтезу культур, але водночас і їх протистоянню, відбувалася боротьба за збереження національної та культурної ідентичності.

На відміну від львівського тексту, празький має яскраво виражений імагологічний компонент. Процеси, які відбувалися в одному етносі, нерідко стимулювали відгуки в іншому, впливаючи на різноманітні аспекти духовного та культурного життя, тим самим створюючи умови для діалогу культур у його найширшому ракурсі.

На нашу думку, є всі підстави вважати Прагу не менш «наднасиченою реальністю», ніж Петербург, Львів чи Москва, та не менше містичною, ніж Лондон чи Рим. В. Їрат ще в 1938–1940 рр. створив низку праць, у яких ставив питання унікальності образу Праги в чеській літературі. У дослідженні про Вишегради В. Їрат аналізував роль цього топосу в створенні образу Праги в чеській літературі епохи романтизму, його символізацію у творчості К. Г. Махи [11, с. 342].

Дослідник уперше вказав на важливий момент: зображення Праги має всі риси, характерні для змалювання міста взагалі, і в той же час унікальні, неповторні особливості. Серед опорних пунктів, названих В. Їратом, можна виділити такі, які, на нашу думку, насправді релевантні для розрізнення празького тексту:

- точність у змалюванні Праги та відтворенні міської атмосфери у творах із празькими мотивами, іманентна навіть жанровим замальовкам та незначним творам. Завдяки цій атмосфері в більшості випадків безпомилково можна визначити, що містом, про яке йдеться, навіть якщо його не названо безпосередньо, є Прага;

- «празькі літератори» (цей епітет дослідник використовує постійно, що вказує на усвідомлення присутності особливого «празького фрагменту», а не просто празької теми в чеській літературі) майже ніколи не бувають чистими реалістами. Прага в художніх творах майже завжди постає фантастичним, містичним містом. Закцентовано на зв'язку міста зі сферою символічного, що є одним з аспектів існування міського тексту;

- на думку В. Їрата, роль Праги зростає в декадентській літературі на межі століть. Саме поетика літератури цієї епохи дає нам змогу розкрити нові таємничі взаємозв'язки, невідомі сторони «душі» цього міста.

Утім, праці Їрата мають суто тезисний характер. Сподівання автора, що в майбутньому дослідники більш детально опишуть те, про що тут йдеться лише загалом, почали здійснюватися лише через десятиліття.

Варто зазначити, що цю роль взяли на себе не лише науковці-богемісти. Так, наприклад, у монографії англійського дослідника Р. Пінсета про Ю. Зейера (Punsent, 1973) проаналізовано особливості зображення Праги не лише на прикладі творчості обраного автора, але й чеської літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст. в цілому. Усвідомлення Праги як загальнокультурного феномену надихнуло відомого американського літературознавця Р. Веллека на створення важливої праці про Чехію (зокрема Прагу) у творах американських письменників (Wellek, 1963).

Саме богеміст А. М. Ріппеліно створив у 1973 р. напівнаукову, публіцистичну книгу «Магічна Прага», котра стала не лише першою в історії синтетичною працею про «празький міф», а й багато в чому визначила шлях подальшого формування сучасної міфології чеської столиці [12].

А. М. Ріппеліно виходив з унікальності ролі Праги в європейській історії і унікальності зображення її в літературі. Він перший чітко сформулював думку про те, що в основі зображення Праги в літературі лежить уявлення про неї як про магічне, містичне, фантастичне, таємниче місто, і наводив своєму твердженню багато обґрунтованих аргументів. По суті, він окреслив межі празького тексту, перераховуючи та пов'язуючи між собою основні його твори. Без сумніву, заслугою Ріппеліно є об'єднання їх в один контекст літератури всіх трьох народів (німців, чехів та євреїв), що населяли Прагу. Особливості літературного зображення А. М. Ріппеліно тісно пов'язані з особливостями історії міста.

Недоліком книги Ріппеліно є брак чіткого наукового аналізу літературних явищ, котрі розглядаються (зрештою, таку мету італійський філолог перед собою і не ставив), а також односторонність суджень, що в кінцевому результаті призводить до зведення усього різноманіття празького тексту під одну схему.

За останні роки з'явилося чимало публікацій, присвячених магічній, таємничій Празі. Сам факт і кількість цих публікацій є безапеляційним свідченням того, яке бачення Праги домінує в культурній свідомості сьогодні. Але поширеним недоліком таких праць є відсутність чіткої методології та принципів вивчення проблеми, а також не зовсім конкретно і зрозуміло сформульовані цілі й завдання. У результаті автор, вказуючи на важливу роль образу Праги для чеської літератури, нерідко обмежується звичайним переліком творів та авторів, не провівши при цьому ґрунтовного аналізу.

На противагу таким дослідженням, цікавою спробою хоча б якось протистояти стереотипові Праги, який склався донині, стали праці П. Деметца. Дослідник намагався за допомогою історичних фактів боротися з віртуальною реальністю празького міфу та празького тексту. Щоправда, складається враження, що цей текст виявився сильнішим за докази, які наводить П. Деметц, а деякі його висновки зводяться до тієї ж схематичності, що й у А. М. Ріппеліно, з яким він, власне, і полемізує.

Ці та інші дослідження фактично підготували ґрунт для більш глибокого вивчення феномену Праги в чеській літературі, для синтезу попередніх спостережень із погляду празького тексту.

Найближче до дослідження празького тексту в його цілісності підійшла чеська дослідниця Д. Годрова. У працях, присвячених «поетиці простору» взагалі та Празі зокрема, вона звертається до двох основних тем – особливості функціонування празьких топосів у чеській літературі та еволюція образу Праги у творах кінця ХІХ – початку ХХ ст. Празький текст у працях Д. Годрової позиціонується як необмежений, неконтрольований, постійно мінливий, а місто – безкінечне джерело натхнення та пошуку поодиноких інтертекстів. Дослідниця наділяє свій текст низкою особливостей, ототожнюючи його з мандалою. Містична мандала – сакральний символ, символ складної геометричної структури, який інтерпретується як модель Всесвіту, «карта космосу», вираження всього. К. Юнг ідентифікував мандалу як архетипний символ людської досконалості, а нині цей образ використовується у психотерапії як засіб досягнення повноти розуміння власного Я.

Рецепція міста крізь призму символу мандала передбачає пізнання та зображення езотеричних і міфологічних пластів тексту міста, де ключову роль відіграє зв'язок підсвідомого міста з підсвідомим його мешканців. Такий спосіб дослідження Д. Годрова називає «глибинним», оскільки за його посередництвом стає можливим проникнення в потаємні закутки душі міста.

Базовим не лише для праць Д. Годрової, а й для багатьох інших дослідників є міф, який творить текст міста чи окремий інтертекст. Отже, міф – обов'язкова умова для генерації особливого «міського тексту». В основі міських художніх текстів лежить загальний мономіф про певне метафізичне місто (в основі

петербурзького тексту – Петербург, венеційського – Венеція, празького – Прага). Місто в такому разі виступає як *locus universalis*. Автори інтерпретують його як історичне та географічне поняття, перетворюючи його в місто-міф, образ із певними метафізичними параметрами.

На думку Д. Годрової, тексти, що формують ядро празького тексту, відроджують сформований у лоні багатого міського фольклору та закріплений у літературі межі XIX–XX ст. міф Праги як містичного міста, здатного визначати долі людей. Порівняно з празьким текстом зламу XIX–XX ст., у творах, написаних наприкінці XX ст., використання щодо Праги таких епітетів, як «трагічний», «фантастичний», «загадковий» та ін., явище менш поширене, але це жодною мірою не знижує ступеня містичності урбаністичного топосу. Подібне кількісне зменшення очевидних характеристик, навпаки, підсилює прихованість семантичних празьких кодів, а тому ще більше містифікує загадкову природу чеської столиці, вимагаючи від читача необхідних знань.

Щоправда, численні цінні спостереження Д. Годрової недостатньо систематизовані та узагальнені через невеликий обсяг її наукових праць про Прагу і через те, що аналіз образу Праги чи празького тексту не був основною метою дослідниці. На відміну від багатьох дослідників, вона утримується від проведення аналогій празького тексту з петербурзьким. Пояснює це тим, що її бачення міста протилежне баченню представників московсько-тартуської школи, і вона взагалі уникає використання терміна «празький текст», замінює його на поняття «моя празька сіть» чи «мій празький контекст»: «Слова сіть та контекст відповідають моєму баченню празьких текстів як внутрішньо переплетеної між собою, необмеженої та поліцентричної єдності. Празька сіть вплітається до сітки тексту міста, а також до текстових сіток інших міст, а отже до європейської сітки. У ній відсутній характер полотна – як топографічної чи комунікаційної сітки, це швидше згусток, який постійно змінює форму під впливом часу та інших текстів» [10, с. 207].

Частково таке трактування міста Д. Годровою формується в контексті діалогу з її докторантом А. Бобраковим-Тимошкіним та його тлумаченням Праги як тексту. Дослідник визначає період кінця XIX – початку XX ст. як межу формування празького тексту. Д. Годрова, у свою чергу, не обмежує празький текст жодними часовими рамками, але колом авторів, у чийх творах, на думку дослідниці, малюється більш-менш інакше сприйняття міста. А. Бобраков-Тимошкін наголошує на тому, що йдеться про його празький текст, його власну інтерпретацію цього культурного феномену. На основі комплексного аналізу текстів художньої літератури кінця XIX – першої половини XX ст. (включаючи німецькомовну традицію) дослідник формує цілісне уявлення про празький текст чеської літератури, його генезис та функціонування.

Висновки. Отже, вивчення міських текстів репрезентує сталий інтерес з боку науковців. Спираючись на праці В. Топорова, Ю. Лотмана, Н. Медніс, Д. Годрової та ін., можемо зробити висновок, що Прага наділена достатнім семіотичним потенціалом для генерування власних текстів, котрі проєктуються в єдиний празький надтекст. Пріоритетним напрямом подальших досліджень є імагологічний підхід, що реалізується у сфері етнокультурних процесів і взаємин. Вивчення празького тексту з такої перспективи дасть змогу зосередитися на питаннях відображення національної самосвідомості на рівні текстової реалізації.

Джерела та література

1. Абашев В. Пермь как текст. Пермь в русской культуре и литературе XX века / Владимир Абашев. – Пермь : Изд-во Перм. ун-та, 2000. – 404 с.
2. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х рр. XX ст. : [монографія] / Стефанія Андрусів. – ЛНУ ім. І. Франка. – Тернопіль : Джура, 2000. – 340 с.
3. Анциферов Н. Непостижимый город... Душа Петербурга. Петербург Достоевского. Петербург Пушкина / Николай Анциферов. – СПб. : Лениздат, 1991. – 335 с.
4. Каган М. Культура города и пути ее изучения / Моисей Каган // Город и культура. – М. : Мысль, 2000. – С. 5–34.
5. Константинова С. «Итальянский текст» В. Ф. Одоевского / Светлана Константинова // Текст в гуманитарном сознании : материалы межвуз. науч. конф. – М. : Моск. гос. ун-т, 1997. – С. 113–127.
6. Линч К. Образ города / Кевин Линч ; [пер. с англ. В. Л. Глазычева ; сост. А. В. Иконников ; под ред. А. В. Иконникова]. – М. : Строй. издат., 1982. – 328 с.
7. Лотман Ю. Семиотика культуры и понятие текста / Юрий Лотман // Избранные статьи. – Таллинн, 1992. – Т. 1. – С. 129–132.

8. Меднис Н. Сверхтексты в русской литературе / Нина Меднис. – Новосибирск : Изд-во Новосибирск. гос. пед. ун-та, 2003. – 170 с.
9. Топоров В. Петербург и петербургский текст русской литературы / Владимир Топоров // Метафизика Петербурга. Петербургские чтения по теории, истории и философии культуры / [отв. ред. Л. Морева]. – СПб. : Эйдос, 1993. – С. 205–235.
10. Hodrova D. Místa s tajemstvím: kapitoly z literární topologie / Daniela Hodrova. – KLP : Praha, 1994. – 211 s.
11. Jirat V. Portréty a studie / Vojtěch Jirat. – Prague : Odeon, 1978. – 342 s.
12. Ripellino A. M. Magicka Praha / Angelo Maria Ripellino. – Praha : Odeon, 1996. – 397 s.

Климчук Юлия. Городской текст в терминологическом поле современного литературоведения. история изучения пражских мотивов и пражского текста. В статье предлагается анализ литературоведческих работ, посвященных изучению городских текстов в мировой науке. Определяются основные приоритеты и направления исследований В. Абашева, М. Анциферова, Д. Годровой, Ю. Лотмана, Н. Меднис, В. Топорова и др. Исследуется генезис, эволюция и особенности развития пражских мотивов и пражского текста.

Ключевые слова: городской текст, пражский текст, надтекст, мотив, семиотика.

Klimchuk Yuliya. Town's Text Through the Lenses of Modern Literary Criticism. Pragues' Motives and Prague's Text History Investigation. The purpose of the research is to examine the literary criticism articles devoted to towns' text investigations in the world science. The main emphasis is laid upon the works of Ukrainian and foreign scholars, among them V. Abashev, M. Anciferov, D. Hodrova, Y. Lotman, N. Mednis, V. Toporov etc. The peculiarities of Prague text within the article is compared with other towns' texts. In addition, our task is to make an attempt to view the genesis, evolution and the main peculiarities of Pragues' motives and Prague's text. Consistent to earlier research the study supported the hypothesis that Prague possesses sufficient semiotic potential to generate its own texts that are projected into single Prague's Text. Further study is required to investigate more thoroughly the cultural interaction, when one culture with its history, mythology, literature penetrates into another by means of internal and external contacts and is reflected on the towns' texts level.

Key words: town's text, Prague's Text, motive, semiology.

Стаття надійшла до редколегії
25.05.2013 р.

УДК 821.161.2-1.09 "196/197"

Надія Колошук

Поетична творчість Івана Гнатюка за радянських часів (1960–1970-ті рр.)

У статті йдеться про видиме та приховане у проблематиці, в образі ліричного героя лірики, автор якої прийшов у літературу в 1960-х рр., але через складні обставини долі, зумовлені трагічною історією України, зміг уповні реалізувати свій талант значно пізніше. Чимало відповідних радянській легальній літературі тем та мотивів мають у його опублікованій своєчасно і залишеній у сховку до кращих часів творчості неповторне індивідуальне вираження.

Ключові слова: лірика Івана Гнатюка, старші шістдесятники, поетична традиція, провідні мотиви, віршова поетика, ліричний герой.

Творчість – це самоспалення
Іван Гнатюк [8]

Постановка наукової проблеми та її значення. Творчість старших українських шістдесятників (Григорій Кочур, Микола Сарма-Соколовський, Дмитро Паламарчук, Микола Самійленко, Василь Боровий, Володимир Косовський, Микола Василенко, Ірина Сенік, Зиновій Красівський, Іван Гнатюк та ін.), котрі пройшли крізь тюрми й табори і саме там починали писати, – унікальне явище в культурі ХХ ст. Передусім вона є свідченням незламності та стійкості людського духу, прикладом дивовижної здатності піднімати його носіїв над буденністю, хаосом політичної боротьби